

Fulco Harrie van der Heijden (1903–1987)

Een bijzonder persoon binnen de familie Van der Heijden was Henricus (Fulco) Harrie van der Heijden, een 10 jaar jongere broer van Maria van der Heijden. Hij werd geboren te Berlicum op 17 april 1903 als zoon van Theodorus van der Heijden (1870–1953) en Adriana van den Berg (1871–1941). Harrie was het vijfde kind van hun elf kinderen. Hij overleed op 13 juni 1987 te Heeswijk, 84 jaar oud, en werd op 17 juni begraven op het kloosterkerkhof van Abdij van Berne.

Seldensate. Poortgebouw

Vader Dorus had een boerderij (Woud 13, ca 9 ha) in pacht van (vruchtgebruiker) jonkheer Christiaan Laman Trip (1878-1971).¹ Jonkheer Trip was gescheiden van eigenaresse Constantia Bosch² (*1882). Tot 1920 woonde hij op kasteeltje Seldensate. Dorus woont vanaf zijn huwelijk (1890) op de boerderij in 't Woud waar eerder ook zijn schoonouders boerden. Later nam de jongste zoon Theodorus het over, die het kocht toen het gebruik als landbouwbedrijf ophield. Hoewel hij bij zijn geboorte de naam Harrie kreeg, zou hij later vooral bekend worden onder zijn kloosternaam Fulco. In de omgeving kende men hem ook als *Bosje* en als Has van Rukven, het pseudoniem waaronder hij honderden verhalen en bijdragen in het Meierijse dialect publiceerde. Uiteraard wordt hij dan soms ook geïntroduceerd met zijn patroniem als *Harrie van Dorruzu uit 't Woud*.

Boerderij in het Middelroois Woud (Woud 13) gepacht door Theodorus van der Heijden

Jeugd in het Milrooise Woud

Harrie werd geboren in 't Woud te Middelrode en in de plaatselijke parochiekerk van Sint-Petrus' Stoel te Antiochië gedoopt. 't Woud, ook wel het *Milrooise Woud* genoemd, was destijds een afgelegen buurtschap. In zijn omgeving (ook collega's) stond Harrie ook bekend als *Bosje*. Die bijnaam hield naar alle waarschijnlijkheid verband met zijn afkomst uit 't Woud bij Middelrode, een oude, van oorsprong bosrijke streek. Zelf beschreef hij later met enige trots het bijzondere karakter van zijn geboortegrond: 't Woud. *Waar tref je in de polders rondom Den Bosch bossen aan waar de hertogen konden jagen. Alleen in het Dungens, Schijndels en Milroois woud toch.*³

Op 1 mei 1909 ging hij voor het eerst naar school. Die datum bleef hem altijd bij, omdat een dag eerder, op 30 april, prinses Juliana was geboren. De school lag op ca 2,5 km in Middelrode. De tocht van de boerderij in 't Woud naar de lagere school in Middelrode was voor Harrie iedere ochtend weer een avontuur over de (natte) zandpaden. De *Mirroise* brug bestond nog niet en dus stapten de kinderen in een wankel roeiboot die hen naar de overkant bracht.⁴

Harrie bleek een goede leerling. Reeds in mei 1914 had hij de zesde klas doorlopen, terwijl hij pas elf jaar oud was. Omdat hij nog te jong was om volledig thuis op de boerderij mee te werken, mocht hij op aandringen van meester De Groot nog enige tijd naar school blijven gaan en kreeg hij extra onderwijs.

Aan die verdere scholing kwam waarschijnlijk rond de mobilisatie van augustus 1914 tijdelijk een einde. Zijn oudste broer Jan was voor militaire dienst opgeroepen en Harrie was thuis nodig. Later herinnerde hij zich niet meer precies hoe lang deze onderbreking had geduurd. Op voorspraak van meester Albert de Groot en verpachter jonker Laman-Trip mocht hij zijn opleiding echter hervatten. Aanvankelijk wilde Harrie onderwijzer worden. Samen met Harrie van Lith kreeg hij voorbereidend onderwijs voor de kweekschool en Franse les in Berlicum. Op 1 mei 1918 begon hij aan de R.K. Kweekschool in 's-Hertogenbosch, hij woonde ook in 's-Hertogenbosch. Zijn opleiding viel samen met de laatste maanden van de Eerste Wereldoorlog en de uitbraak van de Spaanse griep. Rond de wapenstilstand van 11 november 1918 werd ook Harrie ernstig ziek. Na een aanvankelijk herstel werd hij na een fietstocht opnieuw getroffen door de ziekte.

Pater Fulco van der Heijden en zijn zwager Gerardus van den Oetelaar (1895-1984)

Van onderwijzer naar priester

Niet lang daarna ontstond bij Harrie het verlangen om priester te worden. Volgens zijn eigen herinneringen reageerde zijn vader aanvankelijk *zogenaamd kwaad*, maar werkte hij daarna wel degelijk mee aan de nieuwe toekomstplannen van zijn zoon.

In overleg met rector Stöcker kreeg Harrie privélessen Latijn en Grieks van Anselmus van den Biezen. Daardoor kon hij in september 1919 zijn klassieke opleiding voortzetten. Als externe leerling verbleef hij in het kosthuis van mejuffrouw Anna Gloudemans tegenover de abdij en bezocht hij het Gymnasium St. Norbertus. Hij kon meteen beginnen in de zogenoemde *Grote Figuur* of *Figura Major*, destijds de tweede klas van de klassieke opleiding.

Zijn aanleg beperkte zich niet tot talen en studie. Harrie bleek ook over schrijftalent te beschikken. In augustus 1922, toen hij in de *syntaxis*, de vierde klas, zat, schreef hij naar aanleiding van een priesterwijding een opstel. Zijn leraar Nederlands was tevens redacteur van het tijdschrift *Het Offer* en liet het stuk publiceren. Daarmee begon een schrijverschap dat meer dan zestig jaar zou duren. Voor zijn intrede in de abdij schreef hij nog verschillende bijdragen voor *Het Offer* en ook tijdens zijn eerste kloosterjaren bleef hij voor het blad schrijven.

Na de *syntaxis* richtte Harrie zich op het staatsexamen. In juli 1924 slaagde hij daarvoor te Utrecht.

Fulco (2e van links) als Norbertijn, als witheer

Norbertijn van Abdij van Berne

In september 1924 trad Harrie in bij de norbertijnen van Abdij van Berne te Heeswijk. Bij zijn inkleding op 8 oktober 1924 kreeg hij de kloosternaam Fulco. Die naam verwees naar ridder Fulco, die in de twaalfde eeuw zijn kasteel aan de Maas schonk en daarmee de grondslag legde voor Abdij van Berne. Op 8 oktober 1926 legde Fulco zijn tijdelijke geloften af en drie jaar later, op 8 oktober 1929, volgde zijn plechtige professie. Zijn kerkelijke wijdingen volgden kort daarna. Op 3 november 1929 werd hij te Tongerlo door mgr. Thomas Ludovicus Heijlen, bisschop van Namen, tot subdiaken gewijd. Op 20 juli 1930 ontving hij in Liesbosch bij Breda uit handen van mgr. Petrus Hopmans, bisschop van Breda, de diakenwijding. Op 15 augustus 1930 volgde in de abdijkerk te Heeswijk zijn priesterwijding door mgr. W. Bouter, bisschop van Nellore in Brits-Indië.

Reeds in oktober 1928 was Fulco door de abdij naar Rome gezonden. Aan de Pauselijke Gregoriaanse Universiteit, de Gregoriana, moest hij zich verder bekwamen in de theologie. De abdij had plannen om binnen haar missiegebied in Brits-Indië een grootseminarie op te richten en Fulco werd mede met het oog daarop voor verdere studie uitgekozen.

Op 27 juni 1932 legde hij zijn eindexamen af. Op 12 november van dat jaar werd hem de doctorsbul in de theologie toegekend. Ook haalde hij de baccalaureaatstitel in het kerkelijk recht.

Naar eigen zeggen kostte deze studie hem betrekkelijk weinig moeite. Veel minder enthousiast was hij over het vooruitzicht om naar India te vertrekken.

Fulco in India als leraar Hindi en Sanskriet

Veertien jaar in India

Begin november 1932 vertrok Fulco naar het missiegebied van Abdij van Berne in Brits-Indië. De bootreis duurde ongeveer zes weken. Bij zijn vertrek in 1932 naar India zei hij tegen de toenmalige abt Stöcker: *wat jij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet.*⁵ In een interview gaf hij later aan dat hij *ongaarne* naar India vertrok. Hij zal voor dit woord *ongaarne* zeker zijn dialect gebruikt hebben en *nooi* gezegd hebben. Maar ja *nooi gedon is ok gedon* en dus naar India. Door de omstandigheden van de Tweede Wereldoorlog zou hij vervolgens veertien jaar achtereen in India blijven en pas in oktober 1946 naar Nederland terugkeren. Vrijwel zijn gehele Indiase periode was hij werkzaam in en rond Jabalpur, in de huidige deelstaat Madhya Pradesh. Hij werd secretaris van mgr. C. Dubbelman en vanaf augustus 1933 kapelaan van de Sint-Petrus- en Sint-Pauluskerk in Jabalpur. Op 26 januari 1936 kreeg bouwpastoor Fulco de opdracht in Napier Town een nieuwe parochie op te richten. In zijn opdracht bouwde broeder Jozef van Vugt daar de Holy Trinity Church (Drievuldigheidskerk). Fulco was pastoor van 1937-1941. Toen een andere norbertijn het pastoraat kon overnemen, kreeg Fulco andere werkzaamheden.

Van februari 1942 tot januari 1943 verbleef hij op de missiestatie van Nainpur. Vanaf 12 januari 1943 was hij leraar en later rector van de St. Aloysius High School te Jabalpur. In januari 1944 keerde hij opnieuw als kapelaan terug naar de Sint-Petrus- en Sint-Pauluskerk.

Gaandeweg bleek dat Fulco's bijzondere aanleg vooral op het gebied van talen lag. Van zijn hand verschenen in India vertalingen van de H. Schrift in diverse Indiase talen/dialecten. Hij beheerste het Engels en maakte zich Hindi en Sanskriet eigen. Vooral het Hindi leerde hij zo goed dat hij er ook onderwijs in kon geven.

Zijn kennis van de taal resulteerde in 1943 in een belangrijke publicatie: hij maakte een Hindi-vertaling van zowel de grote als de kleine catechismus, speciaal bestemd voor het district Mandla.

Volgens de latere levensbeschrijving bleef deze vertaling nog vele jaren in gebruik.

Taal was voor Fulco meer dan alleen een praktisch hulpmiddel. Hij beschouwde haar als een spel waarmee mensen gedachten, humor en gevoelens konden uitdrukken. Zijn uitgangspunt bleef daarbij eenvoudig: taal moest in de eerste plaats begrijpelijk zijn. Die opvatting zou later ook duidelijk herkenbaar worden in zijn journalistieke en dialectwerk.

Terugkeer naar Nederland

Op 24 oktober 1946 eindigde zijn verblijf in India en keerde Fulco terug naar Nederland. Een jaar later nam hij in Abdij van Berne de lessen dogmatiek over van Hyacinth Pijnappels. Hij bleef deze lessen verzorgen totdat het theologieonderwijs van de abdij in 1958 naar Gemert en later Eindhoven werd verplaatst. Daarnaast doceerde hij enkele jaren filosofie.

Van 1953 tot 1961 gaf hij aan de Latijnse School in Gemert les in Grieks en Engels. De school in Gemert was vooral bedoeld voor zogenaamde late roepingen.

Zijn grote talenkennis maakte hem bovendien geschikt om in de jaren vijftig een rol te spelen bij de begeleiding van Nederlandse emigranten. Hij verzorgde talrijke cursussen Engels voor mensen die naar onder andere Canada en Australië wilden vertrekken.

Voor hen schreef hij het leerboek *Emigrant, leer Engels*. De eerste oplage bedroeg 3.000 exemplaren en het boek bleek zo bruikbaar dat er een herdruk kwam. Onder degenen aan wie Fulco Engels gaf, bevond zich ook zijn neef Theo Gerarduszn van den Oetelaar, geboren in 1929.

Redacteur en journalist

Naast zijn onderwijs ontwikkelde Fulco een omvangrijke journalistieke activiteit. In 1948 werd hij gedurende twee jaar hoofdredacteur van het abdijschrift *Berne*, dat was ontstaan uit *Het Offer*.

Hij werd de eerste hoofdredacteur van het nieuwe tijdschrift *Berne*.

Vanaf 16 september 1949 was hij hoofdredacteur van het regionale weekblad *De Brug*. Hij zou deze functie ruim twintig jaar vervullen, tot november 1969. Ook werd hij in april 1950 de eerste en tevens laatste hoofdredacteur van het kortstondig verschenen weekblad *De Graafse Baan*.

Daarnaast was hij enige tijd betrokken bij *Pro Nostris*. Van 31 augustus tot 9 december 1963 verbleef hij in Rome om verslag te doen van de tweede zittingsperiode van het Tweede Vaticaans Concilie.

Voor *De Brug* werd het blad waarin Fulco zijn veelzijdigheid kon tonen. In de loop der jaren verschenen daarin bijna duizend grotere en kleinere bijdragen van zijn hand, onder zijn eigen naam en onder verschillende pseudoniemen. Aanvankelijk schreef hij veel over de missie, later over de zondagsevangelies en Bijbelse onderwerpen, maar ook plaatselijke geschiedenis en het dagelijkse leven kregen steeds meer aandacht.

Fulco van der Heijden

Has van Rukven

Zijn grootste bekendheid bij het regionale publiek uit de *Brugdorpen*⁶ verwierf Fulco onder het pseudoniem Has van Rukven. Hij was immers geboren als *Harrie van Dorruzu* uit 't Woud onder Middelrode.⁷

Onder die naam schreef hij ongeveer 220 volksverhalen in het Meierijse dialect.

De verhalen waren deels gebaseerd op werkelijke gebeurtenissen en deels ontsproten aan zijn fantasie. Fulco had een bijzonder goed oor voor het gesproken dialect en wist situaties uit het dorpsleven op een levendige en vaak humoristische manier weer te geven.

Een belangrijke bron van verhalen was Elizabeth van Lamoen uit Heeswijk. Volgens Fulco's eigen aantekeningen leverde zij de stof voor ongeveer twintig verhalen. Een bijzondere uitstap vormde de detective *Moord in de sneeuw*. Dit vervolgverhaal verscheen eerst in *Sint-Jansklokken* en later, onder het pseudoniem Dr. da Silva, opnieuw in *De Brug*.⁸

Zijn publicistische activiteiten beperkten zich overigens niet tot *De Brug*. Vanaf zijn debuut in 1922 schreef hij gedurende meer dan zestig jaar honderden artikelen voor onder meer *Het Offer*, *Berne*, *Pro Nostris*, *Rondom de Toren*, *De Graafse Baan*, *De Schijndelse Courant*, *Sint-Jansklokken*, het *Bisdomblad* en *Omhoog*.

Vertaler en Vertaalbureau Nova

Rond 1964 begon opnieuw een belangrijke periode in Fulco's leven. Voor uitgeverij Romen en Zonen te Roermond vertaalde hij een Frans boek over de islam. Dat vormde het begin van een omvangrijke loopbaan als vertaler waaronder Hindi, Latijn, Grieks, Sanskriet, Frans en ook Spaans en Italiaans. Ook vertaalde hij zeker 15 boeken vanuit het Nederlands in het Engels.⁹

In het voorjaar van 1966 richtte hij officieel Vertaalbureau Nova op. Daarbij werd hij jarenlang geholpen door Cyrillus van Liempd. Gedurende ongeveer twintig jaar vertaalde Fulco naar schatting een honderdtal boeken en daarnaast vele tientallen artikelen. Later gaf Fulco aan: *taal is mij een soort spel waarin de mens zich kan uitdrukken op geestige, boeiende of emotionele wijze. Taal is er alleen voor om begrepen te worden, verder niet.*¹⁰

Zijn vertaalwerk lag voornamelijk op het terrein van theologie, Bijbelwetenschap, oecumene, christendom, islam en godsdienstpsychologie. Ook vertaalde hij talrijke bijdragen voor het internationale theologische tijdschrift *Concilium*.

Tot de auteurs van wie Fulco werk vertaalde behoorden bekende theologen en schrijvers als Dietrich Bonhoeffer, Eberhard Bethge, Karl Barth, Helmut Gollwitzer, Dorothee Sölle, Harvey Cox, Schalom Ben-Chorin, John Hick, Robert McAfee Brown, Michel Clévenot, Luise Schottroff en Wolfgang Stegemann.

Daarnaast bleef hij zelf schrijven. In 1965 verscheen van zijn hand *Berlicum in Oorlog en Bevrijding*. Een kort overzicht van de gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog.

Latere jaren

Naast zijn werkzaamheden als docent, schrijver en vertaler bleef Fulco gedurende vele jaren als priester assisteren in verschillende parochies. Op zon- en werkdagen hielp hij waar dat nodig was en soms verving hij gedurende langere tijd een priester op dezelfde plaats.

Op 15 februari 1975 nam hij zijn intrek in Huize *De Bongerd*, tegenover Abdij van Berne. Vanaf dat moment concentreerde hij zich vooral op zijn vertaalwerk en op het schrijven van volkse schetsen in het plaatselijke dialect.

Op 15 augustus 1980 vierde Fulco zijn vijftigjarig priesterjubileum.¹¹ De Koninklijke Fanfare Sint-Willibrord bracht hem een serenade en tijdens de feestelijkheden zorgde ook de familie voor een bijdrage waarin het leven en werk van *heerom* op geestige wijze werd bezongen.¹²

In een kranteninterview uit die periode keek Fulco opmerkelijk nuchter naar het verleden. Op de vraag of hij, wanneer hij opnieuw kon kiezen, hetzelfde leven zou leiden, antwoordde hij dat hij dat niet wist. Hij vond de eigen tijd in veel opzichten beter dan vroeger en begreep weinig van mensen die uit nostalgie naar het verleden terugverlangden. Zij vergaten volgens hem maar al te gemakkelijk de vaak miserabele leefomstandigheden van vroeger. Hij sloot zelfs niet uit dat hij in een andere tijd wellicht buiten het klooster nuttiger voor zijn medemensen had kunnen zijn.¹³

Voor zijn vele verdiensten werd hij op 29 april 1981 benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Burgemeester Wagemakers reikte hem de onderscheiding uit; ook prior Baeten was daarbij aanwezig. De Koninklijke Fanfare Sint-Willibrord luisterde de gebeurtenis muzikaal op.

Wie hem ontmoette merkte dat hij ook erg verbonden was met zijn twee *guilty pleasures* namelijk (veel) roken en jonge jenever. Jammer genoeg kreeg hij ook last van zijn ogen, zijn zicht ging steeds verder achteruit.

In dezelfde periode ontstond de wens om meer van zijn dialectverhalen in boekvorm uit te brengen. Een volledige uitgave bleek financieel moeilijk haalbaar. Rond Nieuwjaar 1982 verscheen echter het zestig pagina's tellende bundeltje *Femielië van Rukven* (Has, Han, Drika). Het bevatte 29 verhalen en was geïllustreerd door Trees de Waal-Wiegman. De gemeente Heeswijk-Dinther maakte de uitgave mogelijk door het boekje tijdens haar nieuwjaarsreceptie als relatiegeschenk aan te bieden.

Zijn laatste publicatie

Ook op hoge leeftijd bleef Fulco schrijven. In de bundel *Verhalen uit de Meierij* uit 1987 werden twee verhalen van hem opgenomen: *Zomeravond in de polder* en *Kniep*.¹⁴ Voor *Kniep*, een verhaal dat zich

op kerstavond afspeelt, ontving hij de eerste prijs van vijfhonderd gulden. De prijs werd op 20 mei 1987 in Paviljoen Molenwijk te Boxtel uitgereikt.

In datzelfde jaar verscheen zijn bundel ... *en het beste van Hasse*, uitgegeven door Eburon te Delft.¹⁵ Het boek telde 186 pagina's en bevatte 39 van zijn verhalen, aangevuld met illustraties.

De presentatie van dit boek zou op bijzondere wijze samenvallen met het einde van zijn leven. Op 13 juni 1987 bevond Fulco zich in kampeerboerderij *De Proatstal* van Walter Wijnen aan de Koffiestraat te Heeswijk-Dinther. Daar werd hem als auteur plechtig het eerste exemplaar aangeboden. Kort daarna werd hij onwel. Fulco van der Heijden overleed ter plaatse aan een hartaanval, 84 jaar oud.¹⁶ Vier dagen later, op 17 juni 1987, vond in de abdijkerk van Heeswijk de plechtige uitvaartdienst plaats. Vervolgens werd hij begraven op het eigen kloosterkerkhof van Abdij van Berne.

De presentatie van het boek op de laatste dag van zijn leven, links Cor Swanenberg

Een veelzijdig leven

Fulco van der Heijden leidde een uitzonderlijk veelzijdig leven. Hij was norbertijn en priester, missionaris in India, doctor in de theologie, docent, journalist, hoofdredacteur, vertaler en schrijver. Zijn belangstelling voor taal vormde daarbij de rode draad.

In India gebruikte hij zijn talenkennis voor onderwijs en catechese. Na zijn terugkeer hielp hij emigranten Engels te leren. Als vertaler maakte hij buitenlandse theologische en religieuze literatuur toegankelijk voor een Nederlandstalig publiek. En als Has van Rukven legde hij in honderden verhalen juist de taal, humor en leefwereld van zijn eigen Brabantse geboortestreek vast.

Daarmee verenigde hij twee werelden die op het eerste gezicht ver uit elkaar lagen: die van de internationale theologie en de missie enerzijds en die van het Brabantse dorpsleven anderzijds. Juist die combinatie maakt Fulco Harrie van der Heijden tot een bijzonder persoon binnen de familiegeschiedenis.

Ger van den Oetelaar

¹ Opgenomen interview van Ger van den Oetelaar met Leo Theodorusz. van der Heijden d.d. 18 september 2026

² Berlicum Kadasterleggerartikel 571

³ De Brug, 11 juni 1987

⁴ BAM! het pittigste magazine van Balkum en Mirroi nummer 10 zomer 2016, p. 6 (interview met de 107-jarige Mien Goossens) & <https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/het-veer-berlicum-den-dungen>

⁵ A. Koks, 1980. Gouden oogst voor Fulco van der Heijden in *Bernensia*, p79-81

⁶ Heeswijk-Dinther, Middelrode, Berlicum, Vinkel, Loosbroek en Vorstenbosch

⁷ Frans Hoppenbrouwers, 2005. *Schrijvers in Brabants. Has van Rukven (1903-1987), pseudoniem van pater dr. Fulco van der Heijden O. Praem* in "Brabants", p. 12

⁸ Frans Hoppenbrouwers, 2005. *Schrijvers in Brabants. Has van Rukven (1903-1987), pseudoniem van pater dr. Fulco van der Heijden O. Praem* in "Brabants", p. 12

⁹ Cor Swanenberg, 1987. *Inleiding in het boek van Pater Fulco van der Heijden, 1987. ... en het beste van Hasse*, p. 13

¹⁰ De Brug, 11 juni 1987

¹¹ 19800808 De Brug

¹² *Brabants Dagblad*, d.d. 18 augustus 1980

¹³ *Brabants Dagblad* 14 augustus 1980, p 2.

¹⁴ Bussum, Uitgeverij Michon, 1987, 160 blz.

¹⁵ Delft, Eburon, 1987, 186 blz.

¹⁶ De Brug, 11 juni 1987